

**Repere metodologice
pentru aplicarea curriculumului la clasa a IX-a
în anul școlar 2021-2022**

Disciplina: PSIHODIAGNOZĂ

BUCUREȘTI, 2021

Notă: Prezentul document se aplică la toate clasele a IXa de învățământ profesional special, indiferent de domeniul de calificare profesională.

I. INTRODUCERE

Pregătirea elevilor, prin învățământul profesional special de stat cu durata de 4 ani, permite absolvenților atât continuarea studiilor, cât și angajarea pe piața muncii. Disciplina **Psihodiagnoză** din aria curriculară **TERAPII SPECIFICE ȘI ACTIVITĂȚI DE RECUPERARE ȘI COMPENSARE** - nu constituie o disciplină școlară, în sensul tradițional al termenului, ci este o activitate specializată ce mediază, într-un grad profund, procesul de asimilare a valorilor morale și formarea atitudinilor precum și dezvoltarea personală, pe parcursul celor 4 ani de studiu.

Activitățile specializate se adresează elevilor cu dizabilități aflați în diverse stadii ale procesului educațional având ca direcții de intervenție dezvoltarea globală a personalității, compensarea dizabilităților și prevenția/ameliorarea comportamentelor dezadaptative, depistarea elevilor care au nevoie de intervenție specifică pe probleme socio-emoționale sau tulburări de comportament.

Terapiile specifice și activitățile de recuperare și compensare și în mod deosebit activitățile de **Psihodiagnoză** urmăresc cunoașterea potențialului actual al elevului, cunoașterea nivelului achizițiilor școlare, sprijinirea elevilor în ceea ce privește identificarea resurselor personale, utilizarea de către aceștia a unor tehnici de învățare, valorificarea informațiilor dobândite, în diverse contexte, pentru elaborarea unui proiect personal de educație și carieră și pentru dezvoltarea unui stil de viață favorabil schimbării și adaptării la noi contexte de învățare și muncă. Accentul este pus pe cunoașterea funcțională a elevului, formarea și educarea capacității de alegere, decizie, orientare profesională și integrare, stimularea și crearea unui efect sinergic a componentelor cognitive, socio-afective, comportamentale, atitudinale, motivaționale, în vederea formării unui stil de viață sănătos și a unei adaptări familiale, școlare și sociale adecvate.

Planul cadru prevede ca orele din *Aria curriculară Terapii specifice și activități de recuperare și compensare - Psihodiagnoză* (terapii specifice, psihodiagnoză și kinetoterapie) să fie distribuite în funcție de nevoile elevilor, gradul și tipul dizabilităților acestora, orele fiind organizate în activități individuale, de grup și la clasă. Astfel se evidențiază trei arii de intervenție:

- I - Psihodiagnoză și
- II - Consilierea psihopedagogică;
- III - Terapii specifice.

Psihodiagnoza are rol esențial în sprijinirea elevilor pentru dezvoltarea carierei și facilitarea tranziției acestora spre continuarea studiilor la liceu, angajare sau inițierea propriei afaceri. Pentru elevii cu dizabilități inserarea pe piața muncii este o adevărată provocare, chiar și pentru cei care au un IQ care i-ar putea ajuta considerabil. Deseori bariera limbajului sau a problemelor motrice le creează dificultăți și rețineri din partea societății și a angajatorilor.

În urma evaluării, profesorul psihopedagog stabilește direcțiile de intervenție pentru realizarea competențelor specifice, optează pentru organizarea activităților de grup sau individuale ce pot avea caracter formativ, de dezvoltare personală sau de compensare și intervenție în situații de criză.

Pregătirea elevilor prin învățământul profesional special de stat cu durata de patru ani permite absolvenților atât continuarea studiilor, cât și angajarea pe piața muncii. Activitatea de psihodiagnoză, evaluare și consiliere psihopedagogică are un rol esențial în sprijinirea elevilor pentru dezvoltarea carierei și facilitarea tranziției acestora spre continuarea studiilor la liceu, angajare sau inițierea propriei afaceri.

Diagnosticul psihic se referă la recunoașterea sau identificarea unor procese/fenomene psihice ale individualității pornind de la detalii caracteristice și semnificative arătând apartenența persoanei la un anumit tip de personalitate.

Consilierea psihopedagogică are drept obiectiv, în școală, dezvoltarea unui sistem coerent de scopuri în viață și întărirea comportamentului intențional. O persoană orientată spre scop este capabilă

să pună în acțiune modele alternative de comportament, să abordeze problemele de viață din perspective diferite, dar fără a se cantona rigid în anumite soluții prefabricate. Prin urmare, în procesul de consiliere se încearcă “provocarea” unei schimbări voluntare în atitudinile și comportamentul clientului, astfel încât persoana sau grupul „să funcționeze optim din punct de vedere psihosocial”.

Evaluarea psihologică reprezintă activitatea de bază în psihodiagnostic și constă în strângerea unor date psihologice, prin utilizarea mai multor procedee precum: testarea psihologică, interviul psihologic, observarea comportamentului uman cu ajutorul unor instrumente și proceduri specifice, în scopul realizării cunoașterii psihologice.

Evaluarea reprezintă totalitatea activităților prin care se colectează, organizează și interpretează datele obținute în urma aplicării unor tehnici, metode și instrumente de măsurare, elaborate în conformitate cu obiectivele și tipul evaluării, în funcție de conținutul și grupul de lucru vizat, în scopul emiterii unei judecăți de valoare pe care se bazează o anumită decizie în plan educațional.

Terapiile specifice – vizează stimularea dezvoltării unei personalități armonioase a elevilor cu dizabilități intelectuale din învățământul special de stat, având ca obiectiv atingerea unui nivel de formare a competențelor cheie, care să reprezinte baza profilului de formare profesională. Sunt vizate dezvoltarea capacităților de utilizare a cunoștințelor, aptitudinilor și abilităților personale, sociale și metodologice pentru dezvoltarea profesională și personală. Activitățile de învățare se axează pe dezvoltarea unui nivel optim de funcționare cognitivă, socioemoțională și comportamental-adaptativă în raport cu potențialul psihoindividual în vederea unei cât mai bune integrări sociale și a unei inserții socioprofessionale viabile, care să le asigure o viață autonomă și demnă. Conținuturile vor fi structurate pe domenii de activitate (educație perceptiv-motrică, terapia tulburărilor de limbaj și comunicare, dezvoltarea limbajului, stimulare cognitivă etc.) funcție de particularitățile individuale și de vârstă.

II. PLANIFICAREA CALENDARISTICĂ

În demersul psihopedagogic, **psihodiagnoza** reprezintă o etapă inițială, ea fiind diferită de evaluarea curriculară prin complexitate și instrumente utilizate (teste, scale, chestionare). Psihodiagnoza nu se reduce doar la teste, ea implicând și alte metode cum ar fi: observația, interviul anamnezic, metoda biografică sau analiza produselor activităților. Scopul final al psihodiagnozei este de a depista și de a măsura anumite particularități psihologice ale elevilor.

Componentele psihodiagnosticului se referă la:

- elaborarea probelor;
- definirea sarcinilor față de acestea;
- condițiile de desfășurare a probelor de psihodiagnostic;
- determinarea modalităților de prelucrare și interpretare a rezultatelor;
- definirea valorilor și limitelor;
- acumularea de informații despre particularitățile psihicului uman;
- alegerea probelor potrivite pentru caracteristicile elevului, în așa fel încât să nu afecteze aria care se dorește a fii evaluată dar a putea fii adaptată tipului și gradului de dizabilitate.

Prin activitatea sa, profesorul psihopedagog poate să surprindă:

- trăsături și capacități psihice individuale ale elevilor;
- variabile psihocomportamentale ale clasei de elevi;
- cauze care au condus la anumite comportamente;
- cazurile de abatere (pozitive sau negative) de la normele de dezvoltare psihocomportamentală;
- poate să anticipeze evoluția comportamentului elevilor în anumite condiții și/sau situații;
- poate forma capacități de cunoaștere și autocunoaștere.
- poate ajuta la dezvoltarea unor mecanisme de coping adaptative pentru elevii cu dizabilități senzoriale în vederea reușitei profesionale și a inserției sociale.

În urma colectării datelor profesorul psihopedagog informează consiliul clasei despre obstacolele întâmpinate de elevi, reacțiile elevilor față de reușită/eșec, unele trăsături de personalitate în scopul de

a-i ajuta să perceapă și să înțeleagă clasa de elevi, să adapteze mai eficient obiectivele și metodele de predare la posibilitățile elevilor, să moduleze relația pedagogică.

În demersul de evaluare poate utiliza diferite instrumente de evaluare: testul psihologic, observația comportamentului verbal sau non-verbal, interviul, chestionarul, etc.

Având în vedere specificul activităților de **Terapii specifice**, proiectarea lor se rezumă la **planul de intervenție personalizată** ca instrument educațional de planificare și programare a activităților educațional-terapeutice și de concentrare a intervențiilor, pe baza unui proces de identificare a capacităților, abilităților, competențelor elevilor cu dizabilități intelectuale.

Activitățile de **Terapii specifice** se realizează de către profesorul psihopedagog, în funcție de tipul și gradul dizabilității elevilor, particularitățile individuale și de grup ale elevilor, orele fiind alocate pe clasă/pe săptămână. Aceste tipuri de activități se desfășoară în cabinete specializate, în ședințe de aproximativ 15-45 de minute, individual sau cu grupuri de 2-3 elevi, sau pot fi desfășurate și în clasa în care este înscris elevul, sub forma unui parteneriat cu profesorul.

Psihopedagogul va urmări ca actul educațional-terapeutic-compensatoriu să vizeze crearea unor situații de învățare cu un pregnant caracter terapeutic-compensatoriu, în vederea formării unor competențe în sfera cunoașterii, dar și creșterea gradului de adaptabilitate și independență al elevilor cu dizabilități.

Aprecierea în cadrul activităților de **Terapii specifice** nu se realizează prin note sau calificative, fiind utilizată preponderent evaluarea de progres, raportată la competențele vizate prin documentele de proiectare a intervenției educațional-terapeutice-compensatorii.

Domenii și conținuturi de intervenție

Psihodiagnoză

1. Expertiză, psihodiagnoză, evaluare psihopedagogică

- Măsurarea nivelului de dezvoltare intelectuală
- Evaluarea nivelului de structurare a conduitelor senzorio-perceptive, coordonării psihomotrice, psihomotricității generale (globale) și fine, proceselor psihice, limbajului expresiv și receptiv, sferei și dinamicii afectiv-motivaționale, trăsăturilor de caracter și a maturizării psiho-sociale
- Evaluarea nivelului achizițiilor școlare și depistarea tulburărilor lexico-grafice și de calcul, de limbaj, emoționale, de comportament etc.

2. Suportul digital ca asigurare a continuității activităților de psihodiagnoză

- Tehnici și metode de investigare, evaluare și consiliere prin sisteme digitale
- Resurse și tehnici de informare prin metode alternative de comunicare;
- Identificarea a mai multor surse alternative de comunicare care să îi ajute în relaționarea cu persoanele auzitoare.

Consiliere psihopedagogică:

1. Identitate/ Autocunoaștere și management personal

- Trăirea corporalității - eul biologic
- Conștientizarea și educarea sinelui și imaginii de sine în raport cu propria persoană și societate
- Educarea și valorificarea stimei de sine
- Modalități de dezvoltare a încrederii în sine
- Pregătirea pentru succesul profesional și personal;
- Strategii de optimizare a resurselor personale
- Conștientizarea propriilor emoții și dispoziții
- Recunoașterea propriilor succese
- Recunoașterea dificultăților întâmpinate
- Identificarea propriilor competențe
- Preferințe și opțiuni personale
- Comportamente adecvate în vederea integrării profesionale și sociale
- Dezvoltarea capacității de autoreglare emoțională

2. Stil de viață și muncă

- Managementul informațiilor în contexte de învățare formală, non-formală și informală
- Modalități de analiză și selecție a informațiilor (corectitudine, credibilitate, relevanță) utile în muncă și învățare
- Modalități de accesibilitate a informațiilor
- Modalități de gestionare a emoțiilor
- Tehnici motivaționale
- Abilități de relaționare și management al conflictelor.

3. Etică și conduită în societate

- Empatie și compasiune
- Reguli, norme și valori sociale
- Apartenența la grupul școlar și social
- Conduite dezirabile în mediul școlar și social
- Fenomenul de bullying
- Dezvoltarea capacităților de integrare în grupuri cu persoane auzitoare

Terapii specifice

1. Abilități motorii și structuri perceptiv-motrice de bază

- Mișcările fundamentale – formarea gesturilor (rectiliniu, rotativ, polimorf etc.)
- Capacități fizice – forță, viteză, îndemânare, coordonare
- Culoare, Formă, Mărime
- Capacitatea de orientare-organizare și structurare spațio-temporală

2. Terapia tulburărilor de limbaj

Limbaj expresiv:

- Dezvoltarea respirației, simțului ritmic și aparatului fono-articulator
- Formarea bazei de articulare și emiterea sunetelor
- Diferențierea sunetelor
- Diferențierea în silabe și cuvinte
- Dezvoltarea abilităților de comunicare – exerciții de antrenare a sunetelor în propoziții și texte, jocuri de rol, frământări de limbă, recitare, repovestire, compuneri libere
- Îmbogățirea precizarea și activizarea vocabularului

Limbaj scris-citit:

- Activități de discriminare auditivă a fonemelor
- Activități de scriere a grafemelor în diferite situații: independent, după dictare
- Activități de scris-citit după structuri date (cuvinte mono/bisilabice etc.)
- Activități de prevenire/corectare a situațiilor cu grad înalt de confuzie fonematică sau grafologică pentru sunetele/grafemele „p-b”, „t-d”, „c-g”, „f-v”, „s-z”, „s-j”, „m-n”, „u-n”, „s-ș”, „l-i”, „a-o” și de utilizare corectă a regulilor de ortografie
- Activități de dezvoltare a vocabularului prin tehnicile de sinonimie, antonimie și omonimie
- Activități de scris-citit (de la simplu la complex, de la propoziție la text, de la suport imagistic la creație liberă, etc.)

3. Procese psihice

- Dezvoltarea atenției vizuale și a observației
- Dezvoltarea capacității de concentrare a atenției, a dexterității digitale, a capacității de reacție rapidă
 - Dezvoltarea atenției auditive, vizuale și agilitatea digitală
 - Dezvoltarea memoriei vizuale și auditive
 - Exersarea diferitelor structuri ale memoriei
 - Exersarea memoriei vizuale, auditive
 - Exersarea capacității de memorare într-o ordine dată
 - Dezvoltarea gândirii - analiză și sinteză, comparație, serialitate/ secvențialitate, asocieri

- Dezvoltarea imaginației - completare de imagini/ cuvinte/ propoziții/ povești lacunare, joc de rol/ dramatizări.

EXEMPLU:

PLANIFICARE ANUALĂ

Aria	Competențe generale	Competențe specifice	Activități de învățare	Perioada/ Observații
Psihodiagnoză	1. Cunoașterea funcțională a elevului prin expertiză psihologică și evaluare psihopedagogică	1.1. Cunoașterea potențialului actual al elevului prin investigarea ariilor: senzorio-perceptive, coordonării psihomotrice, psihomotricității generale (globale) și fine, proceselor psihice, limbajului expresiv și receptiv, sferei și dinamicii afectiv-motivaționale, trăsăturilor de caracter și a maturizării psihosociale 1.2. Cunoașterea nivelului achizițiilor școlare și identificarea unor posibile inabilități de ordin: comunicațional, decizional, de a face față unor situații psihosociale concrete	<ul style="list-style-type: none"> • Examinarea și evaluarea elevului prin metode de cunoaștere și investigare: <i>Anamneza</i> <i>Ancheta</i> <i>Observația</i> <i>Convorbirea</i> <i>Studiul produselor activității</i> <i>Metoda testelor (verbale, nonverbale, de performanță): de inteligență, motricitate, atenție, memorie, limbaj, de personalitate, sociometrice, de dezvoltare</i> <i>Chestionarul</i> <i>Probe de evaluare a nivelului de cunoștințe</i> <i>Probe de expresie grafică și plastică</i> <i>Probe de construcție, completare, asamblare</i> <i>Probe asociative</i> <i>Scale de evaluare</i> <i>Metode interactive de grup- Brainstorming</i> 	
Consiliere psihopedagogică	2. Formarea și educarea capacității de alegere, decizie, orientare profesională și integrare socială prin consiliere și intervenție educațională	2.1. Adecvarea opțiunilor la potențialul psiho-fizic al elevului	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de identificare a calităților personale, a punctelor slabe și a modalităților de atenuare a acestora • Discuții despre importanța explorării caracteristicilor personale • Chestionare de autocunoaștere • Discuții pe tema unor situații critice și a modalităților de depășire a acestora; • Chestionare de măsurare a stimei de sine la adolescenți • Exerciții pentru creșterea stimei de sine • Jocuri și exerciții de identificare și exersare a modalităților de dezvoltare a încrederii în sine 	
		2.2. Educarea strategiilor personale prin valorificarea stimei de sine și resurselor interioare	<ul style="list-style-type: none"> • Dezbateri pro și contra pentru identificarea și evaluarea opțiunilor profesionale, selectarea alternativei optime, în funcție de capacitățile, aptitudinile și aspirațiile elevului 	
		2.3. Formarea și dezvoltarea capacității de a identifica posibile alternative, în diferite contexte	<ul style="list-style-type: none"> • Discuții în vederea formulării adecvate a opțiunilor, pentru luarea unei decizii corecte 	

MINISTERUL EDUCAȚIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL SPECIAL

Consiliere psihopedagogică		2.4. Înțelegerea complexității actului decizional și a pașilor de urmat în vederea alegerii carierei	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de identificare a propriilor interese și aptitudini în vederea îndeplinirii anumitor roluri sociale • Activități practice de asumare a unor roluri în grupurile de apartenență, conștientizarea necesității asumării unor roluri sociale. 	
		2.5. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adecvate în vederea integrării profesionale și sociale.	<ul style="list-style-type: none"> • Autoevaluarea achizițiilor dobândite în contexte informale și non-formale • Realizarea unui colaj care valorifică experiențe de învățare formale, non-formale și informale • Exerciții de exprimare a unor stări emoționale prin jocuri de rol • Realizarea unui inventar de situații care implică diferite manifestări emoționale și răspunsurile adecvate acestora 	
	3. Stimularea și crearea unui efect sinergic a componentelor cognitive, socio-afective, comportamentale, atitudinale, motivaționale pentru dezvoltarea unui stil de viață sănătos și adaptarea elevului expertizat, diagnosticat și consiliat, la mediul familial, școlar și social	3.1. Valorificarea informațiilor dobândite în contexte formale, non-formale și informale, în medii variate de viață și muncă	<ul style="list-style-type: none"> • Punerea elevilor în diferite situații în vederea formării unor comportamente reactive funcționale • Jocuri de rol pe teme legate de rezolvarea unor situații problematice 	
		3.2. Identificarea emoțiilor în diferite contexte sociale	<ul style="list-style-type: none"> • Analizarea și prezentarea poveștilor de viață ale unor personalități de succes din diferite domenii • Eseu motivațional • Evaluarea deprinderilor de igienă, alimentație, stil de viață, etc. 	
		3.3. Identificarea și adaptarea comportamentelor acceptabile social, în mediul personal sau public	<ul style="list-style-type: none"> • Activități ocupaționale și de voluntariat • Dezbateri pe tema voluntariatului • Realizarea unui inventar de situații care implică diferite manifestări emoționale și răspunsurile adecvate acestora • Discuții tematice 	
		3.4. Atingerea optimului motivațional și formarea unor atitudini, cu valențe pozitive, pentru un stil de viață sănătos și o adaptare familială, școlară și socială	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilirea și respectarea regulilor în activitățile școlare și extrașcolare • Exerciții și tehnici de modelare comportamentală 	
	4. Însușirea normelor și valorilor sociale	4.1. Dezvoltarea capacităților de empatie și compasiune	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de apreciere a propriilor fapte și ale altora, în raport cu valorile de adevăr, dreptate, bine 	
		4.2. Identificarea regulilor și cunoașterea importanței lor în toate domeniile de activitate (familie, școală, activități sportive, rutiere etc.)	<ul style="list-style-type: none"> • Vizionarea unor materiale video • Identificarea unor modele de viață 	
		4.3. Conștientizarea elevului cu privire la apartenența sa la grupul școlar și social	<ul style="list-style-type: none"> • Activități desfășurate prin soft-uri educaționale (Tarabostes, Logopedix, LifeTool, etc.) • Exerciții și tehnici de modelare comportamentală 	

MINISTERUL EDUCAȚIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL SPECIAL

Consiliere psihopedagogică		4.4. Formarea conduitei morale dezirabile în mediul școlar și social	<ul style="list-style-type: none"> Educarea unor comportamente dezirabile (punctualitate, corectitudine, cinste etc.) 	
		4.5. Învățarea unor tehnici de a face față fenomenului de bullying	<ul style="list-style-type: none"> Identificarea trăsăturilor de caracter Jocuri de rol pe tema bullying-ului Activități pentru întărirea Eului și creșterea stimei de sine 	
	5. Adaptarea și implementarea resurselor tehnologice și digitale în procesul de evaluare și consiliere	5.1. Operarea în format digital prin tehnici și metode de investigare, evaluare și consiliere pe Platformele educaționale și de socializare aprobate de M.E.	<ul style="list-style-type: none"> Activități desfășurate prin soft-uri educaționale (Tarabostes, Logopedix, LifeTool, etc.) Activități desfășurate pe Platforme educaționale aprobate de M.E. 	
		5.2. Asigurarea feed-backului elevului expertizat, diagnosticat și consiliat	<ul style="list-style-type: none"> Analiza, prelucrarea și interpretarea datelor obținute în urma activităților de evaluare și consiliere desfășurate prin intermediul noilor tehnologii 	
Terapii specifice	1. Dezvoltarea conduitei și structurilor perceptiv-motrice și abilității motorii generale	1.1. Dezvoltarea mișcărilor fundamentale prin utilizarea unor activități specifice	<ul style="list-style-type: none"> Exerciții pentru formarea gesturilor fundamentale: rectiliniu, rotativ, scripto-plastic, polimorf Exerciții pentru educarea îndemănării, Exerciții pentru educarea capacității de coordonare motorie: oculo-manuală, auditiv-manuală, mână-ochi-ureche-picior etc. 	
		1.2. Dezvoltarea conduitei și structurilor perceptiv-motrice	<ul style="list-style-type: none"> Exerciții pentru discriminarea culorilor, formelor, mărimilor, cantității, calității, Exerciții pentru formarea capacității de operare cu culoarea, forma, mărimea Exerciții pentru formarea conduitei perceptiv-motrice de spațiu și transpunere a spațiului în timp și invers 	
	2. Dezvoltarea abilităților de emisie-recepție a mesajului oral și abilităților în plan lexico-grafic	2.1. Dezvoltarea capacității de comunicare prin limbaj oral	<ul style="list-style-type: none"> Exerciții pentru dezvoltarea mobilității aparatului fono – articulator, Exerciții pentru formarea respirației corecte, Exerciții pentru exersarea ritmului corect al vorbirii, Exerciții pentru dezvoltarea auzului fonematic și exersarea vocii, Exerciții de automatizare a sunetelor în vorbirea spontană, Exerciții de vehiculare a cuvintelor și antrenare a abilităților gramaticale; Exerciții de povestire, reproducere de povestiri, texte, întâmplări, Dialoguri verbale și exerciții de adaptare a discursului verbal la diferite contexte sociale Exerciții de identificare auditivă a structurilor fonetice (propoziția, cuvântul, silaba, fonemul), Exerciții de identificare – diferențiere și fixare mnezică a literelor, Exerciții de citire a literelor mari și mici, 	

<p>Terapii specifice</p>		<p>2.2. Corectarea dislexo-disgrafiei</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de asociere literă – imaginea unui cuvânt care începe cu sunetul corespunzător literei, • Exerciții de asociere fonem-literă-grafem, • Exerciții de compunere, citire și scriere de cuvinte mono/bi/plurisilabice cu literele însușite, • Exerciții de diferențiere fonematică /grafică și vizuală a literelor care conduc la distorsiuni: „p-b”, „t-d”, „c-g”, „f-v”, „s-z”, „s-j”, „m-n”, „u-n”, „s-ș”, „l-i”, „a-o”, • Exerciții de scriere și citire a cuvintelor cu dificultăți specifice limbii române, • Exerciții de lexie - grafie la nivel propozițional și de text. 	
	<p>3.Dezvoltarea capacităților intelectuale prin exersarea proceselor psihice</p>	<p>3.1. Dezvoltarea proceselor psihice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atenția - Exerciții de atenție centrate în câmp perceptiv pe date vizuale, auditive, tactile • Memoria - Exerciții de memorare vizuală, auditivă - Memorare de poezii, cântece • Gândirea - Exerciții de serialitate, asociere, compunere/descompunere, serialitate, cauzalitate etc. • Imaginație - Exerciții pentru completare de desene, propoziții sau texte • Povestire după imagini, joc de rol, dramatizări 	

III. EVALUAREA GRADULUI DE ACHIZIȚIE A COMPETENȚELOR ANTERIOARE

Sarcina evaluării persoanelor cu dizabilități nu este una ușoară. Rolul evaluatorului este să știe exact ce este dizabilitatea, care sunt coordonatele sale, dar și s-o recunoască fie ca pe o experiență unică, fie ca pe o dimensiune a diversității umane. Numai astfel se poate aprecia corect dacă programele de intervenție educațional-recuperatorii pe care le propune și le evaluează răspund necesităților celor cărora le sunt adresate. Evaluarea este privită ca un proces complex, continuu, dinamic, de cunoaștere și estimare cantitativă și calitativă a particularităților dezvoltării și a capacităților de învățare a copilului. Evaluarea presupune colectare de informații, interpretare de date, punere și rezolvare de probleme în scopul orientării deciziei și acțiunii educaționale.

Evaluare inițială - constatativă are ca obiective:

- identificare, inventariere, clasificare, diagnosticare;
- stabilirea nivelului de performanțe actual al copilului;
- stabilirea încadrării educaționale;
- stabilirea parametrilor programului de intervenție personalizată (PIP).

Acest tip de evaluare utilizează teste de diagnosticare standard sau/și probe de evaluare informală. Testele standard măsoară:

- nivelul inteligenței (teste verbale și non-verbale);
- nivelul activității psihice prin probe de percepție, imaginație, atenție, memorie, gândire, limbaj, afectivitate;
- nivelul abilităților motorii: schema corporală, lateralitate, motricitate, ritm;

- structura personalității.

Dezvoltarea personalității este o componentă majoră a psihicului uman, iar la copiii cu dizabilități are un caracter aparte datorită dependenței sale de dezvoltarea limbajului. Activitatea de evaluare psihologică a copiilor cu dizabilități auditive și de vedere se desfășoară respectând principiile și metodologia specifică activității de psihodiagnostic în general, și va avea ca reper primordial respectarea principiilor evaluării copilului cu dizabilități:

- Evaluarea trebuie să fie subordonată interesului copilului;
- Evaluarea se bazează pe un parteneriat autentic cu beneficiarii direcți, și anume copiii și persoanele care îl au în ocrotire;
- Evaluarea se va axa pe potențialul de dezvoltare a copilului;
- Evaluarea trebuie să fie unitară, să opereze cu aceleași obiective, criterii și metodologii pentru toți copiii;
- Evaluarea completă și complexă presupune munca în echipă a specialiștilor pe diferite domenii de dezvoltare;
- Evaluarea presupune determinarea nivelului actual de dezvoltare în vederea oferirii unui prognostic și a unui plan de intervenție personalizat; evaluarea este un proces continuu;
- Evaluarea stabilește elementele pozitive din dezvoltarea copilului, care vor constitui punctul de plecare în activitatea de recuperare. **Evaluarea fără măsuri de intervenție este un nonsens.**

Demersul evaluativ în cazul copiilor cu dizabilități parcurge următoarele mari etape:

- Evaluare inițială - constatativă
- Evaluarea formativă
- Evaluarea finală în care se estimează eficacitatea programului de intervenție, modificarea planului, reevaluarea copilului

Data fiind complexitatea și unicitatea persoanelor, a emoțiilor, respectiv comportamentelor copiilor, nu se poate identifica o singură procedură sau probă care să fie utilă și suficientă în toate cazurile. Alegerea metodelor de evaluare se va face în funcție de scopul evaluării, caracteristicile particulare ale copilului, nivelul de acuitate vizuală, condițiile și contextul evaluării, precum și de o serie de variabile care țin de disponibilitatea și proprietățile probelor sau metodelor de evaluare.

În cazul copiilor cu deficiențe de senzoriale unul dintre aspectele specifice psihodiagnosticului este selectarea probelor și testelor de evaluare astfel încât rezultatele să nu fie influențate de dizabilitatea senzorială (vizuală - folosirea scalelor verbale, mărirea figurilor stimul din probele de evaluare, extinderea timpului de administrare a probelor în cazul celor care sunt cu limită de timp, etc.)

Așa cum am menționat anterior este util ca în evaluarea copiilor cu dizabilități să se realizeze o evaluare complexă folosind mai multe metode, tehnici, probe, pentru a obține o imagine cât mai acurată a nivelului de dezvoltare pe cât mai multe paliere și pentru a identifica nevoile specifice de intervenție psihologică.

Listă de instrumente de evaluare:

- ✓ Bender Santuci - evaluarea nivelului de structurare a conduitelor perceptiv-motrice de bază;
- ✓ Scala OZERETSZKI;
- ✓ Scala de dezvoltare GESSEL; BRUNET LEZIRE; VINE LAND;
- ✓ Proba HARRIS pentru coordonare;
- ✓ Probele pentru dominantă și lateralitate;
- ✓ Probele tapping, trasare, punctare, decupaj;
- ✓ Proba de orientare spațială- Piaget Head;
- ✓ Testul de coordonare a corpului pentru copii TCCC;
- ✓ Matrici progresive RAVEN;
- ✓ Proba de similitudini și fraze absurde;
- ✓ Cuburile KOHS;
- ✓ Scala BINET SIMON;
- ✓ Scala WISC;
- ✓ Probe pentru memorie vizuală și auditivă;

- ✓ Proba Rey (memorie auditivă);
- ✓ Probe constituite din șiruri de cuvinte, imagini, numere;
- ✓ Proba de vocabular Rey;
- ✓ Proba Borel-Maisonny;
- ✓ Test A.B.C. (L.Filho);
- ✓ Test de înțelegere a lecturii ;
- ✓ Probe de conștientizare fonologică;
- ✓ Fisă de evaluare a dificultăților grafice;
- ✓ Proba de evaluare a predispozițiilor lexice;
- ✓ Proba de evaluare a capacității lexice-Lobrot;
- ✓ Instrumente metodologice pentru identificarea persoanelor cu risc de diagnosticare a tulburărilor specifice de învățare (anexa 1 OMEN 3124/20.01.2017);
- ✓ Proba de atenție distributive Praga ;
- ✓ Proba de baraj Zazzo;
- ✓ Test Toulouse Pierron;
- ✓ Labirinturi;
- ✓ CSEI (inventarele Coopersmith pentru evaluarea stimei de sine);
- ✓ NPQ* (Nonverbal personality Questionnaire);
- ✓ Teste proiective (om, arbore, casa);
- ✓ Testul Lucher;
- ✓ Probe de completare a frazelor, imaginilor, povestirilor;
- ✓ Lista de control pentru depistarea tulburărilor de comportament- Werry, Quay;
- ✓ MASC (Anxietate Agresivitate), etc.

IV. RECOMANDĂRI PENTRU CONSTRUIREA NOILOR ACHIZIȚII

În urma evaluării inițiale, după ce s-a constatat nivelul de dezvoltare al elevilor, profesorul proiectează demersul recuperativ în vederea formării și dezvoltării unor noi competențe și trece la implementarea lui. Evaluarea fără intervenție educațional-recuperativă este un nonsens. Sistemul de intervenție în care este cuprins copilul cu dizabilități are următorii pași: identificare - diagnoză - orientare - intervenție - reevaluare - recuperare/reabilitare - integrare socială. În consecință, evaluarea este un proces continuu de planificare și programare care orientează programele de intervenții personalizate (PIP).

EXEMPLU:

PLAN DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Numele și prenumele elevului:

Clasa:

Diagnostic:

ARII DE INTERVENȚIE TERAPEUTICĂ	COMPETENȚE GENERALE	COMPETENȚE SPECIFICE (OPERAȚIONALI ZATE)	ACTIVITATEA/ PERIOADA PROPUȘĂ PENTRU REALIZARE	METODE ȘI MIJLOACE DE REALIZARE	EVALUARE/ OBSERVAȚII, APRECIERI

V. ADAPTAREA LA PARTICULARITĂȚILE/CATEGORIILE DE ELEVI CU DIZABILITĂȚI

La debutul clasei a IX-a, pentru elevii cu cerințe educaționale speciale este foarte importantă etapa de cunoaștere interpersonală și de creare a unei atmosfere securizante la nivelul grupelor terapeutice formate în urma diagnosticului diferențial, cât și la nivelul clasei. Aceasta include facilitarea autocunoașterii, realizată în grupul de copii cu CES, stabilirea contactului și apropierea dintre participanți. Activitățile realizate la această etapă oferă copiilor posibilități de explorare a caracteristicilor personale și de exersare a diferitelor modalități de exprimare a personalității. În această etapă se încearcă valorificarea caracteristicilor pozitive ale copiilor, crearea unei ambianțe în care fiecare să se simtă valoros, respectat și apreciat, stabilirea unei atmosfere prietenoase, de ajutor reciproc, de încredere, bunăvoință și comunicare deschisă.

În continuare, activitățile se bazează pe tehnici și exerciții orientate spre formarea unor abilități de adaptare psihosocială a copiilor cu CES, accentul fiind pus pe dezvoltare și pe autoreglare, pe optimizarea comportamentului, ceea ce include dezvoltarea încrederii în sine, a respectului de sine, a asertivității, comunicării verbale și nonverbale, a cooperării, inițiativei, creativității, spontaneității, precum și îmbunătățirea capacităților de relaționare și integrare social.

Pentru a atinge cu eficiență maximă obiectivele din planurile de intervenție personalizată, activitățile de terapie corectiv compensatorie se realizează, de regulă, individual, cu fiecare elev în parte și se desfășoară în cabinete dotate cu toate materialele/adaptările necesare pentru a susține intervenția. În situația în care activitățile nu pot fi desfășurate individual (de exemplu, dacă există un număr foarte mare de elevi arondați unui profesor psihopedagog), se recomandă formarea unor grupuri mici (doi, maxim 3 elevi), formate pe criterii de similaritate a deficienței și implicit, similaritate a intervenției terapeutice. Spre exemplu, pot fi formate grupuri din elevi care au același tip de deficiență și vor fi incluși în același tip de activități pe parcursul intervenției.

În organizarea activităților de terapie desfășurate față în față, eficacitatea intervenției poate fi îmbunătățită semnificativ de o serie de factori care țin de mediul de învățare, factori printre care menționăm:

- Utilizarea unui spațiu special adaptat pentru specificul activității respective;
- Utilizarea unor materiale adecvate specificului activităților de intervenție;
- Adaptarea activităților la disponibilitățile fizice și psihice ale beneficiarilor;
- Conceperea unui orar care să respecte particularitățile de dezvoltare ale fiecărui beneficiar, în parte; la conceperea orarului se va ține cont atât de necesitățile care impun frecvența intervenției;
- Captarea și susținerea unei motivații intrinsece din partea elevilor beneficiari prin utilizarea unor metode interactive/ dinamice și a unor materiale de învățare adaptate nivelului de dezvoltare al acestora;
- Crearea unui cadru emoțional propice pentru învățare.

Toate aceste caracteristici pot fi luate în considerare în organizarea activităților de psihodiagnoză, consiliere psihopedagogică sau de terapii specifice încă de la etapa de concepere a planurilor individualizate de servicii și a proiectelor de intervenție personalizată. Principiul general de care se va ține cont este cel al adaptării mediului de învățare pentru a răspunde nevoilor specifice ale fiecărui beneficiar.

În planificarea, organizarea și desfășurarea activităților desfășurate cu elevii cu dizabilități auditive, profesorul trebuie să respecte particularitățile psiho-individuale ale fiecărui elev, să țină cont de faptul că fiecare copil are anumite abilități auditive, în funcție de gradul pierderii auditive, de tipul de aparat auditiv pe care îl poartă, că fiecare elev are o modalitate dominantă de comunicare (fie verbală, fie prin limbaj mimico-gestual), iar limbajul receptiv și expresiv al elevului prezintă particularități specifice în funcție de toate aceste elemente.

Pentru organizarea activităților de terapie în sistemul online, cu elevii cu dizabilități auditive, este nevoie de adaptarea demersului terapeutic. În planificarea, organizarea și desfășurarea activității profesorul trebuie să ia în considerare o serie de dificultăți sau limite care pot să apară în realizarea acestui tip de activitate.

Feedback-ul acordat elevului este foarte important. Este util ca la sfârșitul fiecărei activități profesorul să aloce timp unei scurte discuții cu elevul pentru a identifica aspectele pozitive, dar și dificultățile întâmpinate. De asemenea, se recomandă ca în discuțiile cu elevul profesorul să solicite informații și despre calitatea transmisiei audio-video pentru a se putea remedia eventuale probleme tehnice, dacă acestea au existat pe parcursul activității.

Pe lângă acestea este de subliniat că *atmosfera* trebuie să fie una calmă, relaxată și colaborativă, arătându-i mereu copilului că părerea lui e importantă și valorizată. De asemenea, este important ca el să știe că nu există repercusiuni dacă nu știe sau nu dorește să răspundă unei anumite întrebări.

VI. BIBLIOGRAFIE

1. Băban, A.(coordonator), *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, BCU Cluj-Napoca, 2001;
2. Gherguț, A., *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Editura Polirom, Iași, 2005;
3. Minulescu, M., *Teorie și practică în psihodiagnoză*, Editura Fundației România de Măine București, 2003;
4. Opre, A., (coordonator), *Dezvoltare socială și emoțională- Ghid pentru licee*, București, 2020;
5. Vrăsmaș, E., Stănică, C., *Terapia tulburărilor de limbaj – Intervenții logopedice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997;
6. Wauters-Krings F.,(Psiho)Motricitate-sprijin, prevenție și compensare, Editura Asociației de Științe Cognitive din România, Cluj-Napoca, 2014;
7. ***Programa Școlară pentru Psihodiagnoză, Consiliere, Orientare Școlară și Profesională, Clasele I-X, aprobată prin ordin al ministrului nr. 5235/01.09.2008;
8. ***Programa Școlară Consiliere și orientare Curriculum diferențiat pentru învățământul profesional de stat cu durata de 3 ani Clasele a IX-a, a X-a, a XI-a, aprobată prin ordin al ministrului nr. 4437/29.08.2014;
9. ***Programă Școlară Pentru Disciplina Evaluare și Consiliere Psihopedagogică, Psihodiagnoză Dizabilități Auditive, învățământ gimnazial, 2018;
10. ***Programă Școlară Pentru Disciplina Terapii și Programe de intervenție, învățământ special clasele a V-a – a VIII-a, Dizabilități intelectuale ușoare și moderate, 2019;
11. <https://pdfcoffee.com/45786156-serviciul-psihologic-scolar-c-platon-pdf-free.html>;
12. https://www.academia.edu/35371622/PSIHODIAGNOSTIC_GHID_PENTRU_STUDEN%C5%A2I;
13. <http://andpdca.gov.ro/w/copii-cu-cerinte-educationale-speciale/>.

AUTORI:

Coordonator ME - MITRAN LIANA MARIA – inspector general

Cadru didactic	Unitatea școlară de proveniență
Dumitrescu Daniela	Școala Profesională Specială ”Sf. Maria” București
Dumistrăcel Ionel	Inspectoratul Școlar Județean Suceava

MINISTERUL EDUCAȚIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL SPECIAL

Moise Liviu	Centrul Școlar de Educație Incluzivă "Aurora" Reșița Caraș-Severin
Obiloiu Nicolae	Școala Profesională Specială, Orașul Plopeni
Păcală Monica-Sonia	Centrul de Pedagogie Curativă Simeria
Popa Roxana	Școala Profesională Specială "Sf. Maria" București
Bîrle Liliana	Liceul Special pentru Deficienți de Vedere Cluj- Napoca
Savos Iulia	Liceul Tehnologic Special pentru Deficienti de Auz, Cluj-Napoca
Vasiliu Coca Marlena	Liceul Tehnologic Special " Vasile Pavelcu" Iași